

ks. Stanisław Łabendowicz

Metody biblijne we wspólnocie

Pismo Święte zajmuje centralne miejsce w katechezie, stanowi główne i podstawowe źródło dla wychowania w wierze i wprowadzenia w poznanie treści wiary. Bez przekazu orędzia zbawienia nie ma katechezy. W każdej katechezie, która jest jedną z uprzywilejowanych form posługi słowa, musi dojść do przekazu orędzia zbawienia. Może ono w katechezie stanowić punkt wyjścia lub punkt dojścia. Wybór takiej czy innej koncepcji zależy od katechety. Istnieje więc potrzeba zastosowania różnych metod, aby praca z tekstem biblijnym nie była nużąca, aby uczniowie z radością brali do ręki Pismo Święte oraz z zainteresowaniem i zaangażowaniem wgłębiali się w jego treść¹.

Celem metod biblijnych jest: wprowadzenie do wielopłaszczyznowej interpretacji Pisma Świętego; mobilizacja uczniów do samodzielnej pracy z tekstem; pogłębianie postrzegania tekstu biblijnego i ukazanie możliwości jego realizacji w życiu; praca nad strukturą tekstu; pogłębienie rozumienia tekstu i pomoc we właściwej analizie tekstu. Przy pracy z tekstem biblijnym należy najpierw zwrócić uwagę na dwie przesłanki, umożliwiające owocną pracę z Biblią:

1) skuteczność przekazu tekstów biblijnych zależy od tego, na ile sam katecheta jest wewnętrznie poruszony tekstem, który ma przekazać;

2) bardzo ważnym czynnikiem jest umiejętność znalezienia płaszczyzny porozumienia z uczniami. Istotne jest, w jakim zakresie katecheta rozumie to, co przeżywają jego uczniowie i jak reaguje na zachowanie się uczniów. Jeśli obie powyższe przesłanki są spełnione, katecheta nie powinien w zasadzie mieć trudności, aby powiązać tekst biblijny z życiem swoich uczniów. Osiągnięcie tego wszystkiego stanowi główny cel nauczania biblijnego – przenieść tekst biblijny w sytuacje życiowe uczniów i pomóc im odczytać go w kontekście danej sytuacji².

Do zadań nauczania katechetycznego należy zatem czytanie Pisma Świętego i wyjaśnienie go bez żadnych ubocznych systematycznych celów oraz odczytanie kerygmatu biblijnego, zgodnie z zasadami egzegezy katolickiej i przekazanie go katechizowanemu w sposób dostosowany do wieku i poziomu intelektualnego. Zasadniczą rolę pełni tu katecheta, który nadaje ton całej katechezie. Aby sprostać zadaniom stojącym przed nim, musi on dobrze znać Pismo Święte i zasady

¹ Por. G. Kusz, *Katecheza z Pismem Świętym*, w: *Katechizacja różnymi metodami*, red. M. Majewski, Kraków 1994, s. 19-32; M. Korgul (oprac.) *Dydaktyka dla katechetów*, Legnica 1997, s. 143-145; J. Stala (red.), *Katechetyka szczegółowa*, Tarnów 2003, s. 153.

² Por. R. Lis, *Zagadnienia z katechetyki formalnej*, Lublin 1991, s. 91-92.

jego interpretacji. Katechecie nie mogą być obce problemy katechizowanych i powinien on wskazywać na Pismo Święte jako źródło rozwiązywania wszelkich trudności. Natomiast zasady egzegetyczne powinny być stosowane na różnych poziomach nauczania. Jeśli katecheza adresowana jest do dzieci młodszych, wówczas egzegezę tekstu biblijnego przeprowadza katecheta. Dzieciom podaje on w sposób przystępny jej rezultaty. Gdy natomiast katecheza przeznaczona jest dla młodzieży lub dorosłych to wówczas prowadzący może zastosować wspólną pracę nad tekstem. Wymaga to jednak już pewnego przygotowania – tak ze strony katechety, jak i uczniów. Przy egzegezie perykopy, katecheta musi już wcześniej zdecydować, pod jakim aspektem będzie omawiał wybrany tekst z daną grupą³. Katecheta w pracy z tekstem biblijnym może wykorzystać następujące metody:

1. Metoda kręgów biblijnych

Metodą w dużej mierze podobną do godziny biblijnej jest krąg biblijny. Określenie „krąg biblijny” wywodzi się od grupy bliżej zainteresowanych i głębiej żyjących Pismem Świętym. Forma ta określona jest różny sposób: „rozmowy biblijne”, „kręgi biblijne”, „kręgi żywej Ewangelii”. Celem metody jest pogłębienie rozumienia tekstu oraz osobista konfrontacja z tekstem. Praca w kręgu biblijnym skupia się wokół konkretnego tekstu z Pisma Świętego i jest prowadzona metodą pogadanki lub dyskusji. Dobierane teksty powinny mieć szczególne znaczenie dla życia z wiary uczestników. Zakłada się więc

w nim udział uczestników o możliwie jednakowym poziomie intelektualnym. Krąg powinien liczyć 10-15 osób. Praca tą metodą przebiega w dwóch etapach: 1) egzegetyczne wyjaśnienie tekstu ze zwróceniem uwagi na jego wymowę teologiczno-moralną (kierownik formułuje szereg pytań zmierzających do wyjaśnienia tekstu); 2) zastosowanie tych tekstów w życiu (konfrontacja własnego życia z wezwaniem Bożym zawartym w Piśmie Świętym)⁴.

Kręgi biblijne można przeprowadzać różnymi metodami:

1. *Metoda indukcyjna* – zobacz – osądź – wprowadź w życie. Na pierwszym etapie uczestnicy analizują możliwie wszechstronnie treść tekstu i stawiają pytania: kto? co? gdzie? kiedy? jak? Na drugim etapie uczestnicy powinni wyświetlić wspólne problemy literacko-egzegetyczne. Trzeci etap to zastosowanie poznanych treści do potrzeb uczestników;

2. *Metoda lektury tematycznej* – uczestnicy umawiają się, że w ciągu jednego lub kilku spotkań pracować będą nad jednym tematem, np. osoba Jezusa, małżeństwo w Biblii. Uczestnicy dzielą się na grupy i w oparciu o odrębne teksty opracowują dane zagadnienie, a następnie konfrontują je ze sobą;

3. *Metoda wyszukiwania myśli przewodniej danej perykopy*. Zebrani, dzieląc się na małe grupy, pracują nad tą samą perykopą. Każda więc grupa przypuszczalnie odnosi się do danego tekstu w innym aspekcie. Na końcu dokonuje się konfrontacji i uzyskuje w ten sposób pełniejszy obraz perykopy;

³ Por. J. Kudasiewicz, *Wymiar biblijny*, w: *Podstawowe wymiary katechezy*, red. M. Majewski, Kraków 1991, s. 24-31.

⁴ J. Kudasiewicz, *Proforystyka pastoralna. Pismo Święte Księgą Ludu Bożego*, w: *Wstęp ogólny do Pisma świętego*, red. J. Szłaga, Poznań-Warszawa 1986, s. 264-265; por. E. Osewska, *Pluralizm metod stosowanych w katechezie*, w: *Dydaktyka katechezy*, red. J. Stala, cz. II, Tarnów 2004, s. 257.

4. *Metoda „drzewo”* (skrótacji biblijnej). Po przeczytaniu fragmentu Pisma Świętego uczestnicy kręgu rozważają przeczytany tekst zapisując swoje myśli. Następnie na tablicy ukazana zostaje istota perykopy (pień drzewa), od której odchodzą spontaniczne idee i skojarzenia zebranych (gałęzie drzewa). Taką drogą przedstawione zostaje bogactwo analizowanego fragmentu⁵.

We wszystkich tych metodach całość rozpoczynamy modlitwą. Po przeczytaniu tekstu następuje chwila milczenia i dopiero później następuje wymiana zdań pomiędzy prowadzącymi a uczestnikami. Po wyciągnięciu konkretnych zadań dla całej grupy, może nastąpić modlitwa spontaniczna, której przewodniczy prowadzący. Metoda ta: wyrabia u uczestników zdolność refleksji nad tekstem Pisma Świętego z wydobyciem życiowych wniosków; uczy patrzeć na świat od strony wiary, gdyż przygotowuje do czynnego i owocnego udziału w liturgii i dowartościowuje świeckich w Kościele, a katechezie pozwala poznać problemy nurtujące współczesnego człowieka. W stosowaniu tej metody należy wybierać teksty, które mają szczególne znaczenie dla życia chrześcijańskiego: wezwania i pouczenia Jezusa oraz apostołów. Nie nadają się do tego rodzaju spotkań opisy historyczne⁶. Przy dobrym przygotowaniu i prowadzeniu kręgi biblijne mają wielkie znaczenie formacyjne. Zmuszają do refleksji nad Pismem Świętym, wypowiedzi na jego temat i do wysunięcia wniosków życiowych. Dzięki temu uczą patrzeć na świat w perspektywie wiary. Konsekwencją tego jest ciągle konfrontowanie własnego życia z wymogami stawianymi przez Boga⁷.

2. Metoda Vasteras

Swoistą metodą kręgu biblijnego jest metoda *Vasters*. Nie poprzestaje na kontemplacji słowa Bożego, ale wnika w jego treść, dopuszcza możliwość dociekań i objaśnień. Pracując metodą *Vasters*, pytamy, jaki był sens słów Biblii dla ludzi ówczesnych, co te słowa oznaczają dziś i do jakiego działania wzywają obecnie⁸. Metoda ta posługuje się trzema znakami graficznymi: znakiem zapytania, wykrzyknikiem i strzałką. Spotkanie zaczyna się modlitwą do Ducha Świętego. Wszyscy uczestnicy w ciszy i z zastanowieniem odczytują rozważany tekst. W czasie czytania uczestnicy korzystają ze wspomnianych symboli. Jeżeli przeczytana prawda jest oczywista zaznaczają ją wykrzyknikiem. Znak zapytania stawia się przy wersetach, których treść jest niezrozumiała i chce się w związku ze swoją trudnością o coś zapytać. Strzałką oznacza się werseły, których treścią uczestnik spotkania został wewnętrznie poruszony i uważa to za wezwanie skierowane do niego.

3. Metoda ewangelicznej rewizji życia

Metoda rewizji życia jest jedną z form pracy w grupach, a jej przebieg przyjmuje trzy części: „wiedzieć” (fakt, problem, sprawę), „ocenić” (w świetle Pisma Świętego), „działać” (postanowienie, zastosowanie życiowe)⁹. Celem metody jest pogłębienie rozumienia tekstu oraz konfrontowanie z doświadczaną rzeczywistością. Metoda ta ma nauczyć widzieć i czytać zdarzenia w świecie, uwrażliwić człowieka na wartości Boże, konfrontować

⁵ Por. R. Lis, *Zagadnienia...*, s. 105-107.

⁶ Por. R. Chałupniak, *Metodyka katechezy*, w: *Wybrane zagadnienia z katechetyki*, red. R. Chałupniak, J. Kistorz, Opole 2003, s. 62.

⁷ Por. J. Kudasiewicz, *Proforystyka...*, s. 264-265; P. Duksa, *Metody katechetyczne*, Olsztyn 1998, s. 60.

⁸ Por. R. Chałupniak, *Metodyka katechezy...*, s. 62.

⁹ Por. M. Korgul, *Dydaktyka na lekcjach religii*, Wrocław 1998, s. 189; J. Kudasiewicz, *Proforystyka...*, s. 266.

działalność ludzką z Pismem Świętym oraz kształtować postawę chrześcijańską. Rozpoczyna się od oglądu życia, od jego zdarzeń, sytuacji i faktów. Potem podejmuje się interpretacji owych zdarzeń, pytając o zdanie przechodnia, dziennikarza, naukowca i osób uczestniczących w katechezie. Następnie dokonuje się weryfikacja wypowiedzianych sądów z nauką Pisma Świętego i Kościoła. Ponieważ niejednokrotnie dochodzi do różnych zdań, nie tylko pomiędzy uczestnikami, ale również pomiędzy zdaniem wspólnoty katechetycznej i słowem Bożym, poszukuje się przyczyn takiego stanu rzeczy. Przy głębszej refleksji i nasłuchaniu się w słowo Boże, odkrywa się i przyjmuje za własne stanowisko Chrystusa¹⁰. Katecheza realizowana metodą rewizji życia najczęściej przyjmuje następujący układ: zebranie się wokół krzyża Chrystusowego i Jego Ewangelii; uświadomienie sobie charakteru spotkania; odtworzenie zdarzenia, jakie miało miejsce w ostatnim czasie w bliższym czy dalszym środowisku; przedstawienie opinii na omawiany temat i wymienienie zdań pomiędzy uczestnikami; spontaniczna modlitwa biblijna; wsłuchanie się w Słowo Boże i głos Kościoła; modlitewna medytacja nad Słowem Bożym; wspólnie podejmowane decyzje wobec zastanych zdarzeń. Metoda rewizji życia przechodzi od jednostkowych opinii do całościowego patrzenia na świat¹¹. Wyrabia ona przekonanie, że prawo Boże jest fundamentem istnienia ludzkiego, a Jego przekraczanie sprowadza na ludzkość nieszczęścia. W omawianych zdarzeniach przybliża się Boga miłości, który przez Jezusa Chrystusa i Jego Kościół, zbawia świat.

Od prowadzącego katechezę tą metodą wymaga się bogatego doświadczenia życiowego, wrażliwości i otwartości biblijnej oraz postawy prawdziwie kościelnej¹².

Rewizja życia jest metodą dość często stosowaną przez współczesne ruchy odnowy Kościoła. Na jej atrakcyjność wpływa fakt, że stara się ona ocenić konkretną sytuację życiową człowieka w świetle Bożego Słowa. Wykorzystuje ona także wyniki badań psychologii, pedagogiki oraz egzegezy. Punktem wyjścia może być konkretne aktualne wydarzenie, o którym informują media, osobiste doświadczenie, film, płyta, fakt lub sytuacja z literatury, które zostaje omówione, przedyskutowane w grupie. Wnioski pochodzące z dyskusji są konfrontowane z tekstami biblijnymi. Ostatnim krokiem jest nakreślenie odpowiedniej linii postępowania. Skuteczność tej metody uwarunkowana jest atmosferą modlitwy podczas całego spotkania. Spotkanie powinno mieć momenty głębokiej ciszy, podczas których uczestnicy zwróciliby się z wdzięcznością, błaganie lub poczuciem winy do Boga, który jest naszym Ojcem¹³.

4. Metoda tzw. krótkich formuł wiary

Na początku podajemy grupie przewodni temat katechezy, np. Nowy Człowiek. Następnie uczniowie czytają wcześniej przygotowane teksty biblijne i zapoznają się z nimi, rozważając je w ciszy. Na podstawie poznanych fragmentów każdy z uczniów formuje własnymi słowami swoje wyznanie wiary, które uwzględnia temat spotkania. Przykładem takiego wyznania

¹⁰ Por. M. Majewski, *Propozycja katechezy integralnej*, Łódź 1978, s. 156-157.

¹¹ Por. E. Osewska, *Pluralizm...*, s. 255-256.

¹² Por. R. Kamiński, *Biblia w życiu parafii i małych wspólnot religijnych*, w: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*, red. J. Kudasiewicz, Lublin 1991, s. 139-168.

¹³ Por. R. Kamiński, *Biblia...*, s. 139-168; M. Majewski, *Propozycja...*, s. 156-157.

wiary mogą być słowa: „Wierzę, że Jezus zmartwychwstał i wyrwał mnie ze śmierci i grzechu”. Po wypowiedzeniu każdego z wyznań, grupa (4-6 osób) ustala ich hierarchię, zapisując je na kartce od najważniejszego. Na zakończenie następuje odczytanie w formie modlitewnej wspólnie ułożonego wyznania wiary¹⁴.

5. Metoda dzielenia się Biblią

Metoda dzielenia się Biblią zwana „Bible Sharing” wywodzi się z południowej Afryki, gdzie została rozwinięta we wspólnotach murzyńskich i w pracy z analfabetami. Celem metody jest skierowanie świadomości katechizowanych na problematykę danego tekstu – mobilizacja do aktywnego słuchania i przyjmowania Słowa Bożego. Metoda zasadniczo polega na słuchaniu Słowa Bożego. Następnie rozważa się w ciszy usłyszaną treść i wspólnie omawia. Prowadzi to z kolei do uchwycenia ważniejszych słów i obrazów, które powinny być przedmiotem dyskusji ukierunkowanej na ich zastosowanie w życiu¹⁵. W tej metodzie tworzywem spotkania są fragmenty Ewangelii, z których wyprowadza się wnioski dla chrześcijańskiego życia. W spotkaniach kładzie się akcent na umiejętność słuchania tego, co Bóg mówi do uczestników spotkania. Do dzielenia się Ewangelią dobrze jest wykorzystać czytanie mszalne z najbliższej niedzieli lub święta. Przygotowałoby to uczestników do świadomego oraz czynnego uczestnictwa i przeżycia liturgii. Po przeczytaniu tekstu rozważane jest w ciszy Słowo Boże i stawiane są pytania, które odnoszą się

do usłyszanego słowa. Następnie poszczególne osoby mówią, co usłyszały słowo w nich wywołało. Spotkanie kończy się dziękczynieniem Bogu za duchowe poznanie Jego słów¹⁶.

Zadaniem katechety jest ukazać, że „Pismo Święte to nie tylko zapis historyczno-literacki, ale manifestowanie Bożego planu zbawienia, którego celem jest uświadomienie otwartości Boga na człowieka, ale też doprowadzenie do otwarcia się człowieka na Boga. To przekaz objawienia Bożego, ale jednocześnie świadectwo wiary tych, którzy to Słowo Boże przekazali. Dlatego odczytanie tekstu biblijnego jest możliwe w kontekście historyczno-geograficznym czasów powstania, a także w kontekście wiary i życia Kościoła”¹⁷.

6. Metoda fokolarinów

Nazwa metody wywodzi się od międzynarodowego ruchu katolickiego „Focolare”, gdzie się narodziła. Metoda ta polega na tym, iż na każdy miesiąc roku wybierany jest fragment biblijny, zwany „słowem życia”, dopełniony krótkim komentarzem egzegetycznym. Każdy z członków wspólnoty stara się, aby w danym miesiącu realizować myśl, która aktualnie obowiązuje. Wspólne spotkania uczestników grupy pozwalają wymienić wzajemne doświadczenia oraz próby wprowadzania „słowa życia” we własne życie. Spotkanie rozpoczyna się odczytaniem tekstu z Pisma Świętego, którego dokonuje prowadzący. Następnie członkom rozdaje się losy z zapisanymi na nich rolami, które każdy z nich będzie odgrywał. Podczas przedstawienia prowadzący

¹⁴ Por. R. Kamiński, *Biblia...*, s. 158.

¹⁵ Por. H. Langkammer, *Mały słownik biblijny*, Wrocław 1993, s. 226.

¹⁶ R. Kamiński, *Biblia...*, s. 158-159.

¹⁷ B. Twardzicki, *Katechetyka formalna w służbie wiary*, Przemyśl 2001, s. 402.

własnymi słowami prowadzi narrację, wskazując jednocześnie każdemu z uczestników, co ma w danej chwili czynić. Na zakończenie wszyscy „aktorzy” dzielą się między sobą przeżyciami, jakie odczuwali podczas odegranej inscenizacji oraz refleksjami, jakie im towarzyszyły, gdy wczuwali się w daną postać¹⁸.

7. Wywiad z postacią biblijną

Należy wybrać jedną postać z Pisma Świętego, z którą przeprowadzi się (fikcyjny) wywiad. Samo przeprowadzenie wywiadu może przybrać różne formy. Można np. wybrać jednego z uczniów, który wcieli się w daną postać, a reszta klasy będzie zadawała mu pytania (np. Co czułeś, gdy...). Inną formą tej metody jest podział klasy na dwie grupy. Wówczas jedna z nich zadaje pytania, a druga na nie odpowiada.

8. Odgrywanie scen z życia

Wybieramy kilka krótkich fragmentów z Pisma Świętego (np. „Nikomu nie bądźcie nic dłużni poza wzajemną

miłością”, „Bądźcie doskonali jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski”). Następnie dzielimy klasę na grupy. Każda z grup otrzymuje po jednym tekście biblijnym. Zadaniem każdej z nich odegranie scenek, które zilustrują tekst zapisany na ich kartce.

9. Metoda pytań i zdań niedokończonych (analiza tekstu)

Wybieramy fragment biblijny, a następnie przygotowujemy wycinki z gazet, mówiące o podobnej tematyce, co dany tekst. Zadaniem uczniów jest rozdzielenie wycinków na dwie grupy: na teksty, których treść przemawia podobnie jak biblijny fragment oraz na teksty, które mu przeczą. Inny sposób przeprowadzenia tej metody polega na tym, iż uczniom wręcza się gazetę w całości, a ich zadaniem jest odnaleźć w niej fragmenty, które odnoszą się do danego tekstu z Pisma Świętego. Po ich znalezieniu uczniowie dokonują oceny wybranych fragmentów w skali od 1 do 5 (przy czym „1” oznaczają tekst, który jest sprzeczny z biblijną nauką, „5” – tekst ją potwierdzający).

Ks. prof. UKSW dr hab. Stanisław Łabendowicz – Instytut Teologiczny UKSW w Radomiu.

¹⁸ Por. R. Kamiński, *Biblia...*, s. 163.